

Les diferències regionals, a més, són escandaloses. Si des de la creació de la República turca, el 1923, hi va haver una clara voluntat de marginalitzar les regions kurdes respecte a la resta del país, els quinze anys de guerra entre el PKK i el Govern han submergit l'est del país en una situació econòmica força di-

fícil. Només el 3,6% de les indústries es troben al Kurdistan turc. Encara és més: les regions més pobres de Turquia, totes kurdes, presenten un PIB similar, 300 dòlars, a certs països africans. La guerra també va significar una inversió desmesurada de l'estat en armament, cosa que ha provocat tendències inflacionistes.

Si Turquia vol formar part de la UE haurà de continuar amb les reformes macroeconòmiques engegades el 1999, acompanyades d'una reducció de les desigualtats regionals i d'una recerca d'estabilitat política.

Jordi Tejel

Què vol dir ser "turc" al segle XXI?

La perspectiva d'una acceptació de l'adhesió turca a la UE aquest 17 de desembre ha obert les portes a un debat sense precedents sobre la necessària redefinició de la identitat turca. El mateix Govern d'Ankara ha donat suport a la creació d'un grup de treball format per intel·lectuals, membres d'ONG i polítics turcs per proposar mesures legals, però també simbòliques, per integrar les diferents "minories" dins del concepte de ciutadania turca. Tanmateix, les reaccions airades de la cúpula militar i d'alguns líders ultranacionalistes davant l'informe presentat per aquest grup de treball demostren que alguns sectors de la societat turca encara no estan preparats per assumir el caràcter plurinacional i pluri-religiós del país hereu de l'imperi otomà.

Els "traïdors" a la pàtria. La tensió entre les "dues Turquies" va arribar al seu punt culminant l'1 de novembre, durant la roda de premsa convocada per la comissió consultativa sobre els drets humans lligada al primer ministre turc, Recep Tayyip Erdogan. Les pressions dels cercles conservadors d'Ankara van ajornar la presentació del text polèmic els darrers divuit mesos. Només alguns minuts després de l'obertura de l'acte un dels membres del grup de treball s'acostava al president de la comissió per prendre-li l'informe i estripar-lo davant de les càmeres de televisió, amb la qual

cosa denunciava un complot contra la unitat de Turquia.

El gest, però, no responia a un acte espontani. Un dia abans, els generals turcs s'havien mostrat completament oposats als resultats de la comissió, havien qualificat els seus membres de "traïdors" a la pàtria i amenaçaven amb una intervenció directa en la política turca si algunes de les mesures de l'informe es portaven a la pràctica. El mateix ministre d'Afers Estrangers, Abdullah Gul, prenia distàncies respecte a la comissió i condemnava algunes de les seves propostes considerades massa agosarades. Què és el que havia suscitat les ires dels nacionalistes turcs?

El document, de set pàgines, afirma que la política tradicional de Turquia cap a les minories ètniques i religioses no respecta les normes universals en la matèria. Els autors proposen reformes més profundes de la Constitució i altres textos legals per alinear la política turca en aquesta matèria a la legislació dels països de la UE. L'informe titlla de "paranoia" l'oposició d'alguns sectors de la classe política turca al reconeixement de certs drets a les minories ètniques, com els kurds, i denuncia la discriminació practicada contra les minories religioses, en especial dins de l'estat.

La proposta més contestada ha estat, però, la necessitat de canviar el concepte de "turquicitat". Així, els autors de l'informe suggereixen abandonar el nacionalisme turc com a ideologia de la

Islamistes moderats,
kurds i alevis
estan condemnats
a entendre's sobre
una nova definició
de la identitat turca
per fer front
al potent 'lobby'
conservador
que encapçalen
pels militars.

república i adoptar una "ciutadania constitucional" per afavorir la integració dels diversos grups lingüístics (kurds, àrabs, armenis, laz, caucasià) perquè es puguin sentir "ciutadans de Turquia" i no pas "ciutadans turcs".

Les "minories" a Turquia. Des de la fundació de la República turca, les elits del país s'han negat a reconèixer l'existència de "minories" a l'interior de les seves fronteres. Segons aquesta visió, a Turquia només hi ha ciutadans turcs amb drets iguals a condició d'adherir-se a la ideologia oficial, coneguda com kemalisme. Tot i així, la realitat s'ha mostrat tosuda amb el discurs oficial. Entre les minories ètniques, destaca el cas dels kurds, uns 15 milions, majoritaris a les províncies orientals de Turquia.

L'adopció del turc com a única llengua oficial a Turquia, el 1923, va ser acompanyada de mesures draconianes per eliminar les llengües minoritàries, incloent-hi l'assassinat i l'empresonament d'intel·lectuals kurds, els càstigs corporals i les contínues humiliacions dels infants kurds a l'escola. Al mateix temps, les universitats i fundacions properes al Govern intentaven demostrar "científicament" que els kurds eren ciutadans d'origen turc que havien oblidat la llengua turca a causa del seu aïllament geogràfic. Una versió grotesca que quedà inscrita als manuals escolars. Fins als vuitanta, els mitjans de comunicació i la classe po-

L'exdiputada kurda Leyla Zana, recentment alliberada, ha anunciat que crearà un nou partit legal, Moviment per una Societat Democràtica, per defensar una certa autonomia per als kurds i la democratització del país.

lítica es referien als kurds com els "turcs de les muntanyes" o com a "retrògrads".

La raó esgrimida pel Govern d'Ankara durant tots aquests anys per prohibir la llengua kurda ha estat el perill de desmembrament de la República. Seguint aquesta lògica, tot intent de desenvolupar el kurd com a llengua de cultura ha estat considerat com una activitat "separatista". Tal com recordava recentment el periodista Mehmet Ali Birand al *Turkish Daily News*, hom ha tractat els kurds inferiors als turcs. "No vam ser nosaltres qui vam negar l'existència dels kurds, canviar els noms dels pobles i de les ciu-

tats, prohibir els noms kurds per als infants i les cançons en llengua kurda?", argumentava Ali Birand. I conclouia que no és, doncs, la UE la que imposa la idea de l'existència de minories a Turquia, sinó el mateix Govern turc el que ha forçat els kurds a sentir-se minoritaris, diferents.

En el mateix article, l'autor es referia a l'altra minoria significativa a Turquia: els alevis. De confessió musulmana, però xiïta, els alevis (grup de 15 milions d'adeptes al qual pertanyen turcs i kurds) han estat tractats amb desconfiança per l'islam sunnita. Tot i pagar impostos com la resta de ciutadans, el Govern d'Anka-

El mite de la laïcitat

Turquia ha estat sovint presentada com "l'únic país musulmà i laic". Tanmateix, les relacions entre l'estat turc i la religió no són tan senzilles com semblen. En realitat, a Turquia no hi ha una veritable separació entre estat i religió. Des de l'abolició del califat el 1924, Mustafà Kemal va crear el Directori dels Afers Religiosos, el Diyanet. Directament lligat al gabinet del primer ministre, aquesta institució té per missió regular i administrar totes les qüestions religioses.

Contràriament a una idea força estesa a Occident, el Diyanet mai no ha suspès els cursos de l'Alcorà a Turquia. Encara és més: aquest Directori s'ha ocupat de formar els imams i de convertir-los en "funcionaris" de l'estat i de controlar els sermons dels caps espirituals a les mesquites. El Diyanet organitza també el pelegrinatge dels musulmans cap a la Meca. Així doncs, lluny d'haver tallat les relacions amb la religió, l'estat continua organitzant-la i ensenyant-la. De fet, el Diyanet té un pes important dins de l'administració turca. El 1981, el seu pressupost

superava el del Ministeri d'Indústria i no ha deixat d'augmentar per arribar al 2002 a prop dels 400 milions d'euros. La seva capacitat financera li permet de gestionar més de 75.000 mesquites i uns 90.000 funcionaris i 75.000 empleats. Productor de les normes religioses, l'estat turc pretén ser el titular exclusiu dels afers religiosos i l'autoritat màxima en la matèria.

Aquesta "domesticació" de la religió no ha evitat que el règim kemalista hagi instrumentalitzat l'islam per garantir la cohesió nacional entre turcs i kurds. Després del cop d'estat del 1980, els militars van afavorir la referència religiosa com a ciment nacional contra les tendències "comunistes" i "separatistes kurdes". Avui dia, l'islam té el paper de religió oficial i ocupa un lloc de primera importància en la definició de la identitat nacional turca. Com en l'època de l'imperi otomà, el Diyanet funciona paradoxalment com una institució de legitimació del poder i, en aquest sentit, ha de posar en pràctica una versió nacional de l'islam pretesament moderna. *J. T.*

ra s'ha negat a ajudar econòmicament els centres alevís, a diferència de les mesquites sunnites. A partir dels anys setanta i sobretot dels vuitanta, amb l'adopció del neokemalisme com a ideologia oficial de l'estat, la violència dels grups d'extrema dreta sobre els representants de la comunitat alevita es va reforçar sense que les autoritats perseguissin els culpables. L'assassinat de 33 intel·lectuals alevís reunits a la ciutat de Sivas va culminar aquesta escalada de repressió contra la comunitat alevita.

La victòria el 2002 de l'AKP (Partit de Justícia i Desenvolupament), de l'actual primer ministre turc, islamista moderat, han augmentat els temors d'una creixent

marginalització dels alevís a Turquia amb una possible radicalització de part d'aquesta comunitat amb forts lligams amb grupuscles d'extrema esquerra.

Un nou "contracte social"? Paradoxalment, islamistes moderats, alevís i kurds es necessiten mútuament davant del pes dels militars en la vida política turca per aconseguir l'adhesió de Turquia a la UE. Leyla Zana, símbol de la resistència kurda, està disposada a representar el seu paper de moderadora del camp kurd per aconseguir que Turquia entri a la UE a canvi d'un reconeixement oficial de la diversitat cultural i lingüística de Turquia. Aquesta exdipu-

tada kurda ha anunciat la futura creació d'un nou partit legal, el Moviment per una Societat Democràtica, que defensi una certa autonomia per als kurds i que treballi amb els partits turcs que vulguin una vertadera democratització del país.

La voluntat de bona part de la societat d'entrar a la UE passa per la integració d'islamistes moderats, kurds i alevís en un nou "contracte social", abandonant el kemalisme com a ideologia oficial. Una redefinició de la ciutadania que deixi lloc a l'especificitat de cada grup a canvi de la renúncia a la violència com a mitjà d'expressió política.

Jordi Tejel

Crisi d'identitat a Europa?

No n'hi ha cap dubte: la demanda d'adhesió de Turquia a la Unió Europea representa un gran rept per als països membre. Cap altra candidatura ha suscitat tantes passions i debats sobre l'"essència" europea. Intel·lectuals, periodistes i polítics han intentat respondre a preguntes força complexes: Turquia pertany a Europa?, fins on arriben les fronteres d'una Europa "geogràfica"?, l'islam forma part d'Europa?, els turcs tenen "vocació" europea?, Turquia comparteix la "civilització" europea? La candidatura turca ja ha evidenciat la crisi de la identitat europea i la manca de líders polítics amb una visió clara d'un model de construcció per a la UE al segle XXI.

"Europa" a través de la història.

La paraula Europa apareix, en un sentit geogràfic, al segle VII aC com a simple península d'Àsia i amb uns límits orientals arbitraris. Els adversaris a l'adhesió turca asseguren que Europa ha estat construïda sobre una doble herència: la grega i la romana. Tanmateix, aquesta afirmació presenta alguns problemes.

Els grecs, dispersats entre tres continents, es consideraven superiors i diferents dels "bàrbars", és a dir, de la resta de pobles que vivien al voltant. Per la seva part, la unitat de l'imperi romà es basava en la Mediterrània i no pas en Europa. Els àrabs, en envair la península Ibèrica, el sud d'Itàlia i part de l'estat francès actual, podrien haver dominat la Mediterrània, com els romans, si no hagués estat per la derrota de Poitiers, l'any 732, i la posterior reconquesta, aconcluida al segle XV.

De fet, la lluita contra els àrabs fa sorgir la idea d'una unitat política europea fundada sobre el cristianisme. Tot i així, només sota Carlemany una unitat política va coincidir pràcticament amb la zona d'influència de l'Església romana. Durant l'edat mitjana, el mot Europa va tornar a caure en un cert oblit. Les guerres contra els turcs otomans fan reaparèixer un altre cop la idea d'una solidaritat europea, assimilada a la religió cristiana. L'aparició dels estats moderns estructurats a Europa va enfosquir les perspectives d'unitat a través de la religió. La idea europea pren llavors, i fins

La candidatura turca és una gran ocasió perquè els 25 defineixin el projecte europeu molt més que no pas els debats fets fins ara sobre la seva essència.

